

Position Paper Bits of Freedom: kinderrechten online

Op 2 oktober 2024 organiseert u een rondetafelgesprek over online kinderrechten. Dit is een belangrijk en urgent thema. Om kinderrechten te waarborgen op sociale media adviseert Bits of Freedom in te zetten op het corrigeren van de sociale media markt en het reguleren van manipulatieve praktijken van platformen. Bits of Freedom wil daarnaast kort stilstaan bij twee lopende debatten. Met betrekking tot de vraag of leeftijdsverificatie een goed middel is om kinderen te beschermen, is Bits of Freedom van mening dat dit voor jongeren meer risico's oplevert dan kansen. Met betrekking tot de bestrijding van de verspreiding van kindermisbruikmateriaal, maken we van de gelegenheid gebruik om uw kamer op te roepen in te zetten op preventieve maatregelen die kindermisbruik voorkomen.

Sociale media en kinderrechten

Het probleem

Uit de gelekte *Facebook Files* van klokkenluider Frances Haugen bleek dat tieners met suïcidale gedachten dit deels koppelden aan Instagram. Daarnaast voelden met name vrouwelijke tieners zich door Instagram slechter over hun lichaam. Deze bevindingen waren afkomstig van intern onderzoek van Meta zelf (voorheen Facebook) ¹, het moederbedrijf van Instagram. Ondanks deze kennis, deed Meta niets om de situatie te verbeteren.

Voor Bits of Freedom was dit geen verrassing. Grote sociale mediaplatformen stellen hun bedrijfsbelangen boven die van hun gebruikers, inclusief jongeren. Hoe langer gebruikers op hun platform blijven, en hoe makkelijker ze zijn om te beïnvloeden, hoe meer geld Big Tech verdient. We zien vier op elkaar inspelende mechanismen die hier aan bijdragen en gemeengoed zijn geworden. Op elk zou moeten worden ingegrepen.

Ten eerste willen platformen zoveel mogelijk gebruikers. Ze proberen er daarom voor te zorgen dat je niet overstapt op een andere dienst. Dit doen ze door het onmogelijk te maken over te stappen zonder je sociale netwerk en content te verliezen. Daarnaast houden ze je gevangen door het onmogelijk te maken via het ene platform te communiceren met het andere (zoals met email wel kan) platform.

Ten tweede willen platformen dat je zoveel mogelijk tijd op hun platform doorbrengt. Daarom maken ze hun diensten verslavend. (Denk bijvoorbeeld aan de *endless scroll*, de feed die oneindig nieuwe content blijft laden.)

Ten derde *pushen* platformen vaker extreme content, omdat dit meer interactie stimuleert en ook gebruikers weer langer vasthoudt. Uit onderzoek van De Groene Amsterdammer bleek bijvoorbeeld dat mensen die op TikTok video's over afvallen bekijken, binnen een half uur in een stroom van video's over eetstoornissen, extreme diëten en zeer magere lichamen terechtkomen. ²

Ten vierde zou je uit de *Facebook Files* kunnen afleiden dat platformen weliswaar niet proactief inzetten op het creëren van een negatief zelfbeeld bij jongeren, maar dat dat negatieve zelfbeeld wel degelijk geldt in het laasje brengt. Je kunt je voorstellen dat jongeren, wanneer ze niet goed in hun vel zitten, meer alleen en (dus) online zijn, maar ook gevoeliger zijn voor groepsdruk en advertenties die hen een rozekleurige toekomst beloven.

Deze giftige cocktail van problematisch content, afhankelijkheid en verslaving, maakt dat jongeren echt in de knel komen. Wil je deze dynamiek doorbreken, dan zijn aanpassingen nodig die sociale mediabedrijven in hun portemonnee raken. Dat gaan ze nooit uit eigen beweging doen. Overheidsingrijpen is daarom noodzakelijk. Bits of Freedom ziet twee oplossingen:

Wat kan uw Kamer doen?

1. Corrigeren van de markt

De dominantie van een klein aantal sociale mediaplatformen draagt bij aan de hierboven beschreven problematiek. Gebruikers hebben geen echte alternatieven om naar over te stappen. Concurrenten maken op de platformmarkt geen kans. Ondanks het feit dat Big Tech diensten gratis zijn, is er toch geen sprake van consumentenmacht. Gebruikers kunnen immers niet overstappen, en kunnen ook geen betere voorwaarden afdwingen.

Interoperabiliteit, een verplichting die voortvloeit uit de Digital Markets Act (DMA), kan hier verandering in brengen. Wanneer er honderden interoperabele platformen bestaan, kunnen jongeren kiezen voor platformen met een gezonder ontwerp of betere privacyvoorwaarden, terwijl ze toch in contact blijven met hun vrienden. Ze zijn dan niet gebonden aan één app.

Marktcorrectie is van de lange adem en juist daarom moet er haast gemaakt worden met de implementatie van de interoperabiliteitsverplichtingen uit de DMA. Bits of Freedom moedigt de Tweede Kamer daarom aan om bij de Europese Commissie aan te dringen op scherpere handhaving van de DMA. Daarnaast is het verstandig om als overheid in te zetten op de ontwikkeling van gezonde alternatieven van Big Tech, zodat er straks echt iets te kiezen is.

2. Reguleren van manipulatieve praktijken

Op korte termijn is regulering van de toch al dominante platformen noodzakelijk. Bits of Freedom moedigt Kamerleden aan om sterke handhaving van de Digital Services Act (DSA) mogelijk te maken, door de Autoriteit Consument en Markt en de Autoriteit Persoonsgegevens de middelen te verschaffen om scherp toezicht te houden. Wanneer uit onderzoek zou blijken dat de toezichtshouders onvoldoende middelen hebben, zou er extra geld vrijgemaakt moeten worden.

Daarnaast moedigt Bits of Freedom Kamerleden aan om op Europees niveau in te zetten op het tegengaan van schadelijk en verslavend ontwerp en roept zij de Commissie Digitale Zaken op om een ronde tafel te organiseren om zich te laten informeren door experts over dit onderwerp. Het Europees Parlement heeft daar al een initiatief rapport over aangenomen, en het is aannemelijk dat hier regelgeving over komt vanuit Brussel. ³ Denk hierbij aan het verbieden van de *endless scroll* en het automatisch afspelen van video's. Op die manier kunnen sociale media veel minder schadelijk en verslavend worden voor zowel kinderen als volwassenen.

Leeftijdsverificatie

Het probleem

Mede vanwege hun marktdominantie en verdienmodel, hebben grote platformen informatieomgevingen gecreëerd waarin gebruikers overspoeld worden door problematische content en nauwelijks grip hebben op wat ze te zien krijgen. Omgevingen waarin jongeren - maar laten we eerlijk zijn: ook ouderen - niet floreren. Nu wordt het uitsluiten van jongeren van deze omgevingen aangedragen als oplossing. Er is echter geen bewijs dat leeftijdsverificatie effectief bijdraagt aan de veiligheid van kinderen online, niet in de laatste plaats omdat ze vaak makkelijk te omzeilen zullen zijn. Tegenover een onbewezen en weinig effectief middel, staat dat leeftijdsverificatie met grote risico's komt voor de privacy, gegevensbescherming en vrijheid van

meningsuiting van zowel kinderen als volwassenen. De meest betrouwbare vormen van leeftijdsverificatie, zoals het scannen van identificatiebewijzen met geboortedatum, leiden tot de grootste risico's op privacyinbreuken.

Wat kan uw Kamer doen?

Het is belangrijk dat aanbieders van diensten gestimuleerd worden om gebruikers in staat te stellen om zelf geïnformeerde keuzes te maken. Daarbij valt te denken aan het categoriseren van de informatie die via de dienst wordt verspreid en een ontwerp van een interface die gebruikers meer curatie-mogelijkheden geeft. Ook ouderlijk toezicht als oplossing kan een bijdrage leveren. Hiervoor geldt dat het bij oudere kinderen niet zou moeten leiden tot ouderlijke controle, en dat zulk toezicht transparant moet zijn voor het kind.

Aanpak van kindermisbruikmateriaal: preventie in plaats van verspreiding

Het probleem

Tenslotte willen we nog aandacht vragen voor de ontwikkelingen rond de bestrijding van seksueel misbruik van kinderen en jongeren op het internet. Dat misbruik is een schokkend misdrijf. Het is daarom van groot belang in te zetten op preventieve maatregelen, die bewezen effectief en juridisch houdbaar zijn. Momenteel is de Europese Unie bezig met een wetsvoorstel van de Europese Commissie over dit onderwerp.⁴ Dat voorstel van de Europese Commissie is niet bewezen effectief en juridisch houdbaar, onder andere omdat het ongerichte massa-surveillance introduceert en de vertrouwelijkheid van communicatie op het spel zet.

Wat kan uw Kamer doen?

Bits of Freedom adviseert de Tweede Kamer 1) bij het kabinet aan te dringen op de volledige naleving van de moties uit de Tweede Kamer en in het bijzonder de breed ondersteunde motie van Van Ginneken;⁵ 2) het kabinet te dwingen zorgvuldige besluiten te nemen, bijvoorbeeld over het verplicht inzetten van technologie die ieders vertrouwelijkheid van communicatie ondermijnt,⁶ 3) het kabinet te verzoeken in de Raad van de Europese Unie in te zetten op een nieuw wetsvoorstel met de nadruk op preventie.⁷

Tot slot: Bits of Freedom kan niet genoeg aanmoedigen dat de Tweede Kamer aandacht heeft voor de rechten van kinderen online. Wel willen we de kamer op het hart drukken beide kanten van de medaille te blijven zien: kinderen en jongeren zijn online op unieke manieren kwetsbaar, maar ze hebben ook heel veel te winnen bij het internet. We hopen dat de kamer inzet op maatregelen die kinderen in hun kracht zetten en faciliteren dat zij zich in veiligheid en vrijheid kunnen ontwikkelen.

1. <https://www.wsj.com/articles/facebook-knows-instagram-is-toxic-for-teen-girls-company-documents-show-11631620739> ↵

2. <https://www.groene.nl/artikel/de-bubbel-van-dun-dunner-dunst> ↵

3. <https://www.europarl.europa.eu/committees/en/addictive-design-of-online-services-and-/product-details/20230908CDT12141> ↵

4. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2022%3A209%3AFIN> ↵

5. [Motie van het lid Van Ginneken c.s. over zorgen dat het Europese voorstel geen encryptiebedreigende chatcontrol bevat, 20 april 2023](#) ↵

6. Bits of Freedom: [Oproep aan kabinet: wees zorgvuldig met inperking vrijheid van communicatie](#), 28 september 2024 ↵

7. Bits of Freedom: [Omstreden CSAM wetsvoorstel: nu doen wat nodig is](#), 1 juli 2024 ↵